



## RASM CHIZISHNI O'RGANISH JARAYONIDA NATYURMORTNING O'RNI

*Tuzuvchilar: J.X.Kadirov - O'zFinPI "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" kafedrası o'qituvchisi.*

**Kalit so'zlar:** Natyurmort, kompozitsiya, rang, yorug'lik, soya, o'quv natyurmorti, ijodiy natyurmort, syujet-tematik.

### Аннотация

Mazkur ilmiy maqolada, rasm chizishni o'rganishda natyurmortning o'ri, natyurmortning shakillanish tarixi, natyurmortning mavzular bo'yicha, ranglar bo'yicha turlari, manzarada, interyerdagi natyurmort va o'quv natyurmort, natyurmort kompozitsiya, nisbatlar, shakl, chiziqli va havo perspektivasini o'rganish uchun kata imkoniyat yaratishi, Unda inson hayotining barcha jabhalari haqida juda ko'p ma'lumotlarni saqlashi haqida fikr yuritilgan.

**Ключевые слова:** Натюрморт, композиция, цвет, свет, тень, учебный натюрморт, творческий натюрморт, сюжетно-тематический.

### Аннотация

В данной научной статье рассматривается роль натюрморта в изучении живописи, история становления натюрморта, виды натюрморта по темам, цветам, пейзажу, интерьерному натюрморту и учебному натюрморту, натюрмортная композиция, пропорции, форма, линейность и воздух. Считается, что он создаст возможность изучения перспективы человека, что он хранит много информации обо всех аспектах человеческой жизни.

**Key words:** Still life, composition, color, light, shadow, educational still life, creative still life, subject-thematic.

### Annotation

This scientific article discusses the role of still life in the study of painting, the history of the formation of still life, types of still life by theme, color, landscape, interior still life



and educational still life, still life composition, proportions, form, linearity and air. It is believed that it will create the possibility of studying the perspective of man, that he stores a lot of information about all aspects of human life.

Natyurmort tarixiga nazar tashlaydigan bo'lsak turli davrlar va xalqlar rassomlari natyurmort janriga murojaat qilganlar. Dunyodagi barcha san'at muzeylarining kolleksiyalari va ekspozitsiyalarida ushbu janrning juda ko'p ajoyib rasmlari mavjud. Dunyoning mashhur Luvr, Ermitaj va Britaniya muzeylari, Davlat Ermitaj muzeyi, Tretyakov galereyalari hamda jahon madaniyatining eng nodir namunalari saqlanadigan yana ko'plab maskanlarda eng buyuk natyurmort ustalarining ajoyib suratlari, jahon san'ati tarixining jahon ahamiyatiga molik durdona asarlari namoyish etilib, saqlanadi.

Natyurmort rangtasvirida realizmning rivojlanishi va rassomlarning texnik imkoniyatlarining kengayishi munosabati bilan vujudga kelgan.

Bu janr XV-XVI asrlarda (kompozitsiya tarkibida) shakllana boshlagan va nihoyat XVII asrda Niderlandiya va Flamand rangtasvirida shakllangan. XVIII- XX asrlarda Evropa, Rossiya va Amerika rassomchiligining rivojlanishini oldi. Zamonaviy dunyoda natyurmort eng mashhur janrlardan biri bo'lib qolmoqda. Gollandiyalik ustalar qat'iy sxemalar va kompozitsion texnikani ishlab chiqdilar, obyektlar va palitralarni tanlash qoidalarini aniqladilar. Qizig'i shundaki, qadimgi ustalarning rasmida natyurmortning ikki turi mavjud edi:

"insonning narsalari" (shaxsiy, shaxsni tavsiflovchi, masalan, "abstrakt narsalar");

- "odam uchun narsalar" (masalan, "gullar va mevalar" yoki "kaltaklangan o'yin"). Bizning davrimizda zamonaviy rassomlarning hech biri natyurmort janrini chetlab o'tmaydi. Har qanday ijodkor-rassomning arxivida, ustaxonaning javonlarida, molbertlarida natyurmortlarni tasviriy yoki grafik tarzda tasvirlaydigan asarlar mavjudligini korishimiz mumkun.

Rassomlar yoshlikdan va butun ijodiy faoliyati davomida natyurmortni chizishgan. Bolalar rasmlari - bu kichkina odamdagi tabiiy ijodning eng to'g'ridan-to'g'ri namoyon bo'lishi. Bola o'zini, onasini va otasini chizishdan tashqari, obyektiv dunyo obyektlarini tasvirlaydi. Kichkina bolalar ertalabdan kechgacha o'zlari xohlagan narsalarni





ishtiyoq bilan chizishlari mumkin.

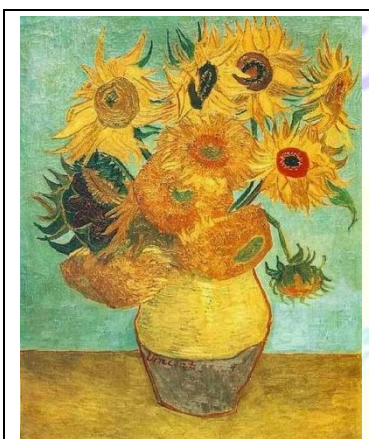
Ular chin dildan o'zlarining

zavqlari uchun yaratadilar va, albatta, dastlab professional bo'lmagan, hissiy va yangi, lekin obyektlarni qurish texnikasi va qoidalarini tushunmasdan bajaradilar. Rasm chizishni professional tushunish va chizishga texnik jihatdan malakali yondashish bolalar ijodiyoti uylaridagi tasviriy san'at to'garaklarida, bolalar san'at maktablarida, oliy san'at o'quv yurtlarida o'qish jarayonida paydo bo'ladi. Natyurmort - tasviriy san'atning jonsiz narsalarni tasvirilaydigan mashhur janri bo'lib, ko'pincha kundalik hayot bilan bog'liq. Shuni ta'kidlash mumkinki, "o'lik tabiat" degan ma'noni anglatuvchi "natyurmort" atamasi frantsuz va rus lug'atlarida ildiz otgan (va italyan tilida deyarli bir xil - natura morta), ammo ingliz, nemis, golland tillarida boshqasi qo'llaniladi. - "muzlatilgan hayot" (natyurmort). Fransuz tabiatidan olingan natyurmort "o'lik tabiat" deb tarjima qilingan. Bari bir, hali ham natyurmort - "muzlatilgan hayot". Bu so'z tasviriy san'atning murakkab va xilma-xil janriga, shuningdek, uy-ro'zg'or buyumlari, cholg'u asboblari, gullar, mevalar, sabzavotlar, o'lik o'yinlar va boshqa jonsiz narsalarni badiiy takrorlaydigan alohida asarga tegishli. Natyurmort turli funktsiyalarni bajaradi. Bizni o'rab turgan narsalar va tabiat dunyosining go'zalligini ko'rsatadi, bugungi kun haqida gapiradi. Insonning hayoti va uning hayotini tavsiflovchi uni o'rab turgan narsalar haqida gapiradi. Ta'lim muhiti yordamida biz atrofimizdagi hayotning butun spektrini ifodalashimiz mumkin: o'tmish, hozirgi va kelajak.

Natyurmort kompozitsiya, nisbatlar, shakl, chiziqli va havo perspektivasini o'rganish uchun katta, bebaho maktabdir. Natyurmort qismlari va detallarining grafik va rang kombinatsiyasini tashkil etuvchi barcha elementlarning o'ylanganligini, qiziqarli tasviri tirik inson ruhining yashirin kayfiyatini aks ettirishga yordam beradi, inson qo'llari va iliqligi, ularni yaratgan ijodkorning yurak urishini xis qilishga imkon beradi. Obyektlar, odamlar kabi, o'ziga xos yorqin xarakterga ega. Natyurmortni tashkil etuvchi har bir obyektida bitta yoki mavjud oddiy, elementar geometrik shakllarning bir necha turlari bo'lishi mumkin. Ularning konstruktiv o'rganishi atrofda ko'rinadigan dunyoni professional akademik va real chizish uchun mustahkam poydevor yaratishga yordam beradi.

Ijodiy natyurmort jonsiz narsaning eng ibtidoiy yoki eng murakkab ko'rinishida yashiringan chuqur falsafa, boy ma'no, ichki dramani etkazishga qodir. Har bir moddiy obyekt yaratilgan joy va vaqtni, tarixiy davrni tavsiflaydi. Bu og'riqli va quvonchli, ba'zan jo'shqin xotiralarni, chuqur ma'no, o'ziga xos muhit, his-tuyg'ular, kechinmalarni uyg'otishi mumkin.

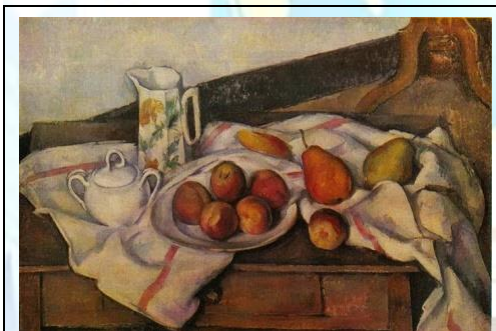
Natyurmort - bu texnik va amaliy tashkil etish nuqtai nazaridan juda qulay bo'lgan



1-rasm

vazifa. Ta'lim muassasasida, uyda va san'at ustaxonasida har doim bir nechta narsalar bo'ladi. Natyurmort tasviriy san'atning ulkan, keng janri bo'lib, u juda ko'p turli xil foydali ma'lumotlarni o'z ichiga oladi - juda cheklangan makonda joylashgan jonsiz narsalarning kontsentratsiyasi yani biror narsaning muayyan

joyda to'planishi. Rasmiy jihatdan o'quv natyurmorti inson tomonidan yaratilgan sun'iy predmet muhitidir. Mashhur



2-rasm

"Yulduzli tun" bilan bir qatorda, kungaboqar chizilgan rasmlar seriyasi Van Gog ijodining o'ziga xos timsoliga aylandi. Rassom do'sti Pol Gogin kelishi uchun Arlesdagi uyini kungaboqar bilan bezashni rejalashtirgan. "Men abadiylikni tabiatga qaytarishni xohlayman",- buyuk frantsuz rassomi Pol Sezanna takrorlashni yaxshi ko'rardi. Obyektlarni har tomondan

ko'rsatishga harakat qilib, u ularni shunday tasvirlab beradiki, tomoshabin natyurmortga

qoyil qolgandek, go'yo har tomondan tomosha qiladi.

Biz yuqoridan stolni ko'ramiz, dasturxon va mevalar - yon tomondan, stoldagi quti - pastdan va ko'zadan - turli tomonlari bir vaqtning o'zida qarash mumkun. Shaftoli va nok, 1895 yil.



3-rasm

Gollandiyalik rassomning natyurmorti allegorik misoldir Villem Klais Xida bu yerda bosh suyagi yonida





naycha tasvirlangan - bu yerdagi qiziqish-zavqlarning ko'zga ko'rinmasligining ramzi, shisha idish - hayotning mo'rtligining aksi, kalitlar - aktsiyalarni boshqaradigan uy bekasi kuchining ramzi. Pichoq hayotning zaifligini anglatadi va ko'mir zo'rg'a porlab turgan mangal uning yo'q bo'lib ketishini anglatadi. Bekorchilik. Vanitas, 1628 yil, Villem Klais Xeda.

Natyurmort — tasviriy san'atning uy-ro'zg'or buyumlari, meva, sabzavot, gul va boshqalarni ko'paytirishga bag'ishlangan janrlaridan biri. Natyurmortni tasvirleydigan rassomning vazifasi odamni o'rab turgan narsalarning rang-barang go'zalligini, ularning hajmli va moddiy mohiyatini yetkazish, shuningdek, tasvirlangan narsalarga munosabatini bildirishdir. Natyurmort chizish, ayniqsa, rassomchilik mahoratini o'zlashtirish uchun o'quv amaliyotida foydalidir, chunki unda boshlang'ich rassom ranglar uyg'unligi qonunlarini tushunadi, rasm shakllarini modellashtirishning texnik mahoratiga ega bo'ladi. Natyurmort san'atda mustaqil janr sifatida XVI-XVII asrlarda paydo bo'lgan. Gollandiya va Flandriyada va shu vaqtdan beri ko'plab rassomlar tomonidan san'atni odamlar hayoti bilan bevosita bog'lash uchun foydalanilgan. Bu natyurmort janrida mashhur bo'lgan rassomlarning davri P. Klas, V. Xeda, A. Beyren va V. Kalf, Snayders va boshqalarni ko'rish mumkun.

Natyurmort ko'plab zamonaviy rassomlarning san'atida eng sevimli janrdir. Natyurmortlar ochiq havoda, interyerda, oddiy va murakkab ishlab chiqarishlarda, insonning kundalik hayotidan an'anaviy va zamonaviy tarzda tartibga solingan buyumlar to'plamida chizilgan. Natyurmort rasmida rassomlar narsalar olamini, shakllarining go'zalligini, ranglarini, nisbatlarini ko'rsatishga, bu narsalarga bo'lgan munosabatini tasvirlashga intiladi. Shu bilan birga, natyurmortlarda inson, uning qiziqishlari, madaniy saviyasi, hayotining o'zi aks etadi.

Natyurmortni yaratishning asosi uning umumiy mazmuni va mavzusi eng aniq ifodalangan obyektlarni tanlashdir.

Natyurmortning bir necha turlari mavjud: - syujet-tematik, tarbiyaviy, tarbiyaviy va ijodiylarga bo'linadi. Natyurmortlar quyidagilardan

ajralib turadi: rangi bo'yicha (issiq, sovuq), rang bo'yicha (yaqin, kontrastli), yoritish orqali (to'g'ridan-to'g'ri yoritish, yon yorug'lik, yorug'likka qarshi), joylashuvi bo'yicha (interyerdagi natyurmort, landshaftda), ijro etish vaqti bo'yicha (qisqa muddatli - ko'p



soatlik), o'quv vazifasini shakllantirishga ko'ra (real, dekorativ va boshqalar).

Manzarada natyurmort (pleiner) ikki xil bo'lishi mumkin: biri tanlangan mavzuga muvofiq tuzilgan, ikkinchisi tabiiy, "tasodifiy". U mustaqil bo'lishi mumkin. Demak, u janrdagi rasm yoki manzaraning ajralmas qismidir. Manzara yoki janr sahnasi natyurmortni to'ldirishi odatiy hol emas.

Interyerdagi natyurmort katta makon bilan o'ralgan obyektlarni joylashtirishni o'z ichiga oladi, bu yerda natyurmort obyektlari interyerga syujet bo'ysunadi. Syujet-tematik natyurmort predmetlarni mavzu, syujet orqali birlashtirishni nazarda tutadi.

O'quv natyurmort unda, xuddi syujet-tematikda bo'lgani kabi, obyektlarni o'lchami, ohangi, rangi va tuzilishi bo'yicha muvofiqlashtirish, obyektlarning dizayn xususiyatlarini ochib berish, nisbatlarni o'rganish va turli shakllardagi plastika naqshlarini aniqlash kerak. O'quv natyurmorti akademik yoki yuqorida aytib o'tilganidek, sahnalashtirilgan deb ham ataladi. O'quv natyurmorti ijodiydan qat'iy maqsad qo'yish bilan farq qiladi: o'quvchilarga vizual savodxonlik asoslarini berish, ularning bilim qobiliyatlarini faollashtirishga yordam berish va ularni mustaqil ijodiy ishlarga jalb qilish.

### **Foydalanilgan adabiyotlar ruyxati**

1. Gilmanova N.V. "Yorug'lik va rang" O'quv qo'llanma, A.Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti. 2012 y.
2. Грищенко И. В. Методика выполнения натюрморта в технике акварели нижний тагил 2020
3. Халилов Р.Ш. «Живопись, акварель» Учебное пособие, Ташкент, Издательство «Навруз» -2013 г.